

Het Duitsche kommunisme

DOOR

ANT. PANNEKOEK.

I. DE PARTIJKONFERENTIE EN DE SCHEURING.

Voor een maand konden wij in het slot van ons artikel over de taktische verschillen in het Duitsche kommunisme nog juist mededeelen, dat zij op een partijkonferentie tot een splitsing geleid hadden. Nu wij intusschen een uitvoerig verslag van deze konferentie ontvangen hebben (Rothe Fahne, Berlin, Nr. 65—66), benevens een nabetrachting van de Centrale, het partijbestuur, (Kommunistische Räte Korrespondenz Nr. 20), terwijl op een aantal plaatsen de leden reeds stelling namen, is het mogelijk om deze strijd te overzien, haar diepere oorzaken na te gaan en haar mogelijke gevolgen en betekenis te peilen.

Een paar dagen voor de konferentie werd bekend, dat de Centrale haar stellingen (Leitsätze) zou voorleggen, die een grondslag ter onderkenning zouden geven, wie tot de partij kon behooren en wie niet. Deze werden niet zoo bijtijds gepubliceerd, dat ledenvergaderingen hun standpunt konden bepalen. Op de konferentie werden de afgevaardigden er mee overvallen, en werd besloten, ze onmiddellijk na de inleidende rede van den voorzitter te behandelen, ondanks het protest van een deel der oppositie, dat ze als een opzettelijk middel betitelde om de partij te splitsen. Dat dat inderdaad de bedoeling was, blijkt uit de stellingen zelf: te midden van een lang hoofddeel van vanzelfsprekende principes, maar in ietwat onduidelijke rekbare vorm gebracht, werden opvattingen, die op die van de oppositie leken, maar misvormd en verkeerd voorgesteld, onder de betiteling syndikalisme, met nadruk verworpen — zoo, dat minder erg denkenden ze konden slikken en toch de bewuste oppositie ze als tegen zich gericht moest beschouwen en ze verwerpen. En aan 't slot kwam

de stelling, dat alle leden „die deze opvattingen omtrent wezen, organisatie en aktie der partij niet deelen, (of door woord, geschrift of daad daarmee in strijd gehandeld hebben of handelen) 1) uit de partij moeten treden”. De oppositie bestreed het recht van de konferentie, om deze stellingen, die op een splitsing der partij aanstuurden, aan te nemen, zonder eerst de ledenvergaderingen te laten beslissen; een aantal afgevaardigden had ook gebonden mandaat. De Hamburgers (ondersteund door Bremen en Berlijn) protesteerden er tegen, dat enkele zinnetsjes uit artikelen gehaald werden om hun onder den naam „syndikalisme” een standpunt toe te dichtten, dat blijkens alle van hen uitgaande geschriften het hunne niet was, en zij zetten de werkelijk bestaande verschillen tusschen hun opvatting en die van de Centrale uiteen. Het eind van den dag was dat de stellingen met 31 (25 afgevaardigden + 6 leden van de Centrale) tegen 18 stemmen aangenomen werden. Bij het begin van de volgende zitting verklaarde de Centrale, dat al degenen, die tegengestemd hadden, aan de konferentie verder niet meer konden deelnemen.

Het overschot van de konferentie heeft toen verder verhandeld; in de volgende zittingen is het standpunt van de Centrale over het parlementarisme met 20 tegen 11 stemmen aangenomen. Hieruit blijkt, dat voor de Centrale, om haar wil t. o. v. de verkiezingen door te zetten, geen andere weg openstond; had zij de 18 meest besliste opposanten niet te voren uitgedreven, dan was haar standpunt verworpen. De meerderheid van de konferentie, en (omdat tot de oppositie de grootste afdeelingen behoorden) nog meer de meerderheid der leden van de Kommunistische partij was blijkbaar tegen het meedoen aan de verkiezingen. En dit werpt ook licht op de taktiek van de Centrale, die dat wel wist: zij moest in de oppositie, die geenszins homogeen in alle punten was, splitsing trachten te brengen tusschen de radikaalste en de meer meegaande elementen, en daartoe dienden de stellingen in hun wel opzettelijk vage en dubbelzinnige formulering, en diende de ondemokratische methode van hun behandeling. Wij kunnen dan ook niet anders zeggen, dan dat de handelwijze van de Centrale het tegendeel is van wat in een kommunistische partij behoort en aan de vuilste praktijken van leiders uit de tijd der oude sociaaldemokratie herinnert. In haar eerste daarna verschenen Rätekorrespondenz spreekt de Centrale er aldus over, dat de partij in gevaar was, door onklare syndikalistische elementen overweldigd te worden, dat de kommunistische partij, het bolwerk der revolutie, gevaar liep gedood te worden, dat de konferentie een principieele uiteenzetting

1) Het deel tusschen haakjes is er bij de diskussie uit geschrapt.

tusschen kommunisme en syndikalisme was geweest, dat er gekozen moest worden tusschen syndikalisme of kommunisme, dat „de Duitse kommunistische Partij zich moest uitspreken voor het levenswerk van Marx, Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht of voor dat van Fritz Wolfheim en andere syndikalistische warhoofden”. Voor hen, die de Kommunistische Arbeiterzeitung van Hamburg geregeld gevolgd hebben en daarin van dat syndikalisme niets hebben kunnen ontdekken, is dat alles weinig overtuigend. De Centrale heeft zich ook verdedigd door te zeggen, dat zij uit noodweer handelde, omdat de Hamburgers van plan waren haar uit de partij te gooien. Er zal ongetwijfeld bij de oppositie het plan bestaan hebben, de Centrale als bestuur af te zetten, omdat het niet de meerderheid vertegenwoordigde; en daartegen heeft de Centrale zich op haar manier verweerd. Men moet daarbij in het oog houden, dat deze Centrale nooit als bestuur gekozen is. De Spartakusbond tijdens de oorlog, die na de Novemberrevolutie als kommunistische partij optrad, stond onder de onbetwiste leiding van Rosa Luxemburg en Liebknecht, door Leo Jogiches als bekwaam organisator terzijde gestaan. Op het eerste Decemberkongres, waar de kommunistische partij geconstitueerd werd uit de oude Spartakusbond en de Internationalisten van Hamburg—Bremen, had niemand er op tegen, dat deze leiders, aangevuld met iemand van de waterkant, als bestuur bleven fungeeren. Toen echter de drie bekwaamste leiders vermoord waren, en alleen de kleinere krachten overbleven, die indertijd alleen als helpers van Rosa en Liebknecht in 't bestuur gekomen waren, nu kwam er steeds meer tegenstelling tusschen de leidersrol, die ze spelen wilden, en hun gemis aan prestige en alomvattende politieke bekwaamheid, en nu herinnerde zich de oppositie, dat deze Centrale eigenlijk nooit als zoodanig gekozen was.

De strijd en de splitsing was dus in zekeren zin een persoonlijke kwestie — het feit, dat de woordvoerders, die in het laatste jaar door hun inzicht en propaganda de grootste invloed op de arbeiders uitoefenden, buiten de Centrale stonden en dus door haar als machtiger konkurrenten gevreesd werden. Maar dit is ook weer meer, dan een toevallige personenkwestie. De leden der Centrale, overgekomen uit de oorlogstijd, toen zij als „Spartakusgroep” de linker-vleugel van de Onafhankelijke S. D.-partij vormden, leven nog sterk in de gedachtengang en traditie van dien tijd. Zij voelden zich als de voortzetters van het werk van Rosa Luxemburg en Liebknecht en blijven trouw aan deze traditie. Daarentegen zijn in het laatste jaar onder de kommunistische arbeiders nieuwe denkbeelden over strijdmethode en organisatie opgekomen; zij hebben in rijke mate

geleerd van het Russische voorbeeld, waar zij het radensysteem als een nieuw organisatieprincipe in tegenstelling tot het parlementaire stelsel zagen optreden. De Centrale staat hier vreemd tegenover en voelt zich tegen deze meerderheid als iemand, die door indringers uit zijn eigen, zelf gebouwd huis dreigt gegooid te worden. „Partijgenooten, wat is onze partij?” vraagt zij in een oproep van 8 November. „Zij is de vereeniging van die proletariërs, die niet van af 9 November (1918) maar reeds lang te voren de historische toestand en de historische taak van het proletariaat als klasse begrepen....” Maar door het besluit van December 1918, om toen niet aan de verkiezingen mee te doen, zijn tal van syndikalistische elementen in onze rijen ingedrongen, die beproefden de partij „voorgoed op een blijvend afzien van het gebruik van parlementaire middelen vast te leggen, zonder zich te bekommeren om alle mogelijkheden, die voor de revolutie en de revolutionaire ontwikkeling nog kunnen openkomen”.... En daarop gingen ze over „tot de stormaanval op de partij zelf”.

Het is een bekend gebruik van partijleiders (kommunistische maken blijkbaar geen uitzondering) om oppositie tegen hen of een aanval op hen te beschouwen en voor te stellen als vijandschap tegen de partij, een aanval op de partij. Voor ons kan uit deze beschouwing blijken, dat ook in deze strijd, hoe onaangenaam de tijdelijke verzwakking is, toch iets zit van een groeikrisis, een opworstelen tot nieuwe inzichten. Achter de groote woorden „syndikalis en” en „partijbonzen” die men elkaar naar het hoofd werpt, liggen diepere verschillen van opvatting over het wezen van de partij en de revolutie, die nader onderzocht dienen te worden.

II. PARTIJ EN KLASSE.

In de burgerlijke staat streeft iedere partij er naar, regeerende partij te worden, meester over de staatsmachine. Deze partijen vertegenwoordigen min of meer bepaalde klassen en groepen, (in Nederland is dit in sterker mate dan bv. in Duitschland overwoekerd door ideologische verschillen). De regeering van deze partijen beteekent dan meteen de heerschappij van deze groepen of klassen over de wetgeving, vermengd met het heerschen van bepaalde regeeringsmethoden tegenover het proletariaat. Elke partij beschouwt als naaste doel van haar strijd de bezetting van de regeeringsposten door haar leiders, die dan aan het hoofd van de staatsbureaucratie komen en de staatsmachine in het belang van haar klasse of naar haar beginselen kunnen sturen. Met de sociaaldemokratie als partij der

arbeidersklasse is het niet anders. Haar doel is de regeeringsmacht te veroveren, de regeeringszeisels door haar leiders te doen innemen en dan de wetgevende en uitvoerende staatsmachine in het belang van de arbeidersklasse te gebruiken. De ondervinding van de Duitse revolutie in November 1918 heeft getoond, dat dat op een fiasco moet uitloopen.

Het proletariaat staat als klasse anders tegenover de staat, dan de burgerlijke klassen. Het is de onderdrukte, uitgebuite klasse, die door de staatsbureaucratie, de stevige gesloten organisatie van het geheele burgerlijke en militaire beambtendom in onderwerping gehouden wordt. De leidende hogere beambten behooren zelf tot de uitbuitende klasse. Daarom is het een innerlijke tegenspraak, dat deze onderdrukingsmachinerie ineens in een orgaan ter bevrijding van het proletariaat kan veranderd worden, alleen doordat aan het hoofd socialistische ministers staan. Ook de welmeenendste politici aan het hoofd der regeering zijn onmachtig het proletariaat door middel van deze beambtenorganisatie te bevrijden. Daarom heeft Marx reeds gezegd, dat het proletariaat bij zijn revolutie deze machinerie vernietigen, deze organisatie ontwrachten moet en door een eigen nieuw op te bouwen organisatie vervangen. Deze nieuwe organisatie kan slechts van beneden af door de arbeidersklasse zelf opgebouwd worden.

Hier ligt dus het verschil tusschen de sociaaldemokratische en de kommunistische opvatting. De sociaaldemokraten gelooven, dat de weg naar het socialisme daarin bestaat, dat hun partij tot regeerende partij wordt en tot meester over de staatsmachine. De kommunisten zeggen, dat alleen de arbeidersklasse zelf, door een nieuwe organisatie van bestuur op te bouwen (waarvan b.v. in Duitschland in November 1918 de arbeiders- en soldatenraden een eerste kiem waren), die het oude onderdrukingsapparaat vervangt, deze weg kan openen. Dat wil zeggen, dat ook niet een kleine groep, een minderheid dit werk kan volvoeren; de geheele klasse is er voor nodig. Haar orgaan zijn de bedrijfsraden, waaruit als uit cellen de groote organisatie wordt opgebouwd. Zulke bedrijfsraden zijn geen partijafdeelingen; ze omvatten alle praktisch in de produktie met elkaar tot een eenheid verbonden arbeiders; en het kommunisme kan hun handelen slechts op die wijze leiden, dat het inzicht, de praktische raad, de voorstellen der kommunisten door het geheel als de beste erkend en gevolgd worden.

Daardoor wordt het wezen van de kommunistische partij ook iets geheel anders dan van de andere partijen. De kommunistische partij streeft niet naar de heerschappij van de partij, zij wil niet voor zich de macht veroveren, maar de arbeidersklasse er toe brengen, de

macht in handen te nemen. Haar doel is geestelijke leiding, propaganda, agitatie, klaarheid over problemen en situaties; zij moet een nieuw beginsel, een klare opvatting van de wereld, een vaste lijn van denken, eerst onder haar aanhangers, dan in de massa's brengen; zij moet de zuurdeesem van het strijdende proletariaat zijn; zij is de organisatie van allen, die als leidende krachten te midden van de massa's werken. Deze verhouding van partij tot klasse leert ons ook het Russische voorbeeld. De revolutie van November 1917 bestond niet daarin, dat de bolsjewistische partij, maar dat de sovjets de macht in handen namen. De sovjets, de arbeiders-, boeren- en soldatenraden, dadelijk na de Maartrevolutie gevormd, waren een nog groeiend, zich organiseerend, hun weg nog zoekend orgaan van alle arbeidsmassa's; politiek volgden ze de leiding van de Mensjewiki en sociaalrevolutionairen. Tot hen richtte zich de propaganda van de kommunisten: gij moet niet dulden, dat met de bourgeoisie samen geregeerd wordt, gij moet zelf de regeering in handen nemen, en dan aan de boeren het land, aan de arbeiders de leiding over de fabriek en aan het land vrede geven. Toen zij eindelijk door harde lessen geleerd hadden, dat dit de eenige weg was, namen zij dit bolsjewistisch program aan, kozen de bolsjewiki tot uitvoerders en namen het bestuur in handen.

Na de revolutie van 6 Nov. 1918 trachtte Laufenberg in Hamburg als voorzitter van de nieuwe A. S. raad dezelfde methode te volgen, zooals trouwens de kommunisten het overal meer of minder bewust probeerden; maar de arbeidersmassa's stonden toen nog geheel onder de traditie der sociaaldemokratie, kozen hun partij beambten in die raad, en deze volgden de lijn, door het S. D. partijbestuur aangegeven, die op herstel der oude heerschappij moest uitloopen. Aan Laufenberg, die deze taktiek toen reeds in tegenstelling tot het agitatorisch-rebellische optreden van de Spartakusbond bracht, is het verwijt niet bespaard gebleven, dat hij door te lang dit hopelooze pogen voort te zetten, de kritiek der kommunisten op de A. S. raad verlamde. Maar het is naderhand steeds de grondgedachte van de Hamburgsche propaganda gebleven. Toen de nieuwe militaire macht het verzet in Berlijn, Bremen, München neergeworpen en de arbeiders ontwapend had, propageerde zij de vorming van bedrijfsraden, als kernen van verzet op een terrein, waar het militair geweld machteloos was. Op dit economisch terrein tot macht gegroeid, moest dan de arbeiders later de politieke heerschappij lichter in de handen vallen. Toen de strijd tegen de vakverenigingen uitbrak en in Rijnland—Westfalen de mijnwerkers in massa de Bergarbeiter-Union stichtten, scheen het, alsof hierin de klasse-organisatie der bedrijfsraden ver-

wezenlijkt werd, en toen was er bv. in de propaganda van Wolfheim, die de beteekenis van deze Union als groote eenheidsorganisatie der arbeiders ten koste van de partij sterk naar voren bracht, een nadering tot syndikalisme merkbaar. Maar doel en inhoud van de kommunistische propaganda, die van Hamburg uitging, was toch altijd de diktatuur van het proletariaat door middel van het radensysteem, geen machtverovering en heerschappij der kommunistische partij. Hierin stond zij tegenover de uit de sociaaldemokratie overgeleverde opvatting van de Centrale en haar aanhangers. Deze zien in het overbrengen van het zwaartepunt der revolutie van de partij naar de bedrijfsraden een vernedering der Kommunistische Partij tot een studie- en propagandaclub en haar opheffing als strijdende partij en zij vinden het belachelijk dat de revolutie gemaakt wordt tot een kwestie van organisatie der massa's. Deze tegenstelling is in de debatten duidelijk te hooren.

Zoo sprak op de partijkonferentie de Hamburgsche afgevaardigde: „Bij massabewegingen staat het organisatievraagstuk steeds op den voorgrond. Voor ons gaat het nu niet om de organisatie der revolutie, maar om de organisatie der macht. Welke klasseorganisatie de sterkste zal blijken in de groote strijd, dat is het politieke vraagstuk. Nu is het de burgerlijke, die het sterkst is, later zal het de proletarische zijn. Daarom is het vraagstuk der organisatie niet te scheiden van het kompleks van politieke vraagstukken, Het proletariaat vormt nu geen partij-eenheid, maar wel een klasse-eenheid. Diktatuur van het proletariaat is dus geen partijdiktatuur, maar klassediktatuur. Wij willen geen partijregeering zien oprichten, maar een klasseregeering. Daarvoor is het bedrijf de oerel. Bedrijfsraden kunnen slechts op de bedrijfsorganisatie steunen; de bedrijfsorganisatie is de gegeven en ook noodzakelijke organisatie. De gedachte aan een federalistische grondslag met centralistische bovenbouw mag voor Duitschland nieuw schijnen, maar zal spoedig als gegeven en noodzakelijke vorm begrepen worden. De Centrale, die afwijzend tegenover deze gedachten-gang staat, heeft het onderscheid tusschen burgerlijke en proletarische diktatuur nog altijd niet begrepen, zooals ze evenmin begrepen heeft, dat diktatuur voor ons slechts diktatuur van beneden naar boven beteekent. Ook hierin bestaan dus diepe tegenstellingen. Als men zegt, dat wij van de partij een propagandaklub maken willen, dan zeggen wij, dat wij het inderdaad voor de taak van de partij houden, in te lichten, maar wij willen niet het insceneeren van gewelddadig-oproerige (putschistische) bewegingen. Het is niet de taak van de partij, de massa's op de straat te roepen, Naar onze opvatting *ontstaan* massabewegingen. Bij de Centrale en haar aanhangers bemerken wij nog altijd een „putschistische” grondgedachte.....”

Van de zijde der Centrale werd daarop geantwoord in de Räte-Korrespondenz: „..... Voor haar (de oppositie) was het verflauwen der beweging niet „een vraag der principes, maar een vraagstuk van de organisatievorm der arbeiders zelf.” En de kontrarevolutie kon zich naar de meening van de Hamburger oppositie daarom zoo uitbreiden „omdat de partij- en fraktiepolitiek en niet de eenheids-gedachte van het radensysteem tot uitgangspunt der arbeiderspolitiek was gemaakt.” Deze oppervlakkige analyse van het heden moet natuurlijk in alle taktische kwesties tot andere uitkomsten leiden dan bij hen, die op den bodem van het revolutionaire marxisme stonden. Uit de overweging dat de nedergang der revolutie niet een proces van geestelijke beheersching der arbeiders door de revisionistische ideologie van de klassevrede maar een probleem van organisatie was, ging de Hamburgsche oppositie aan het zoeken naar een ideale organisatievorm, waarin de arbeiders vereenigd worden niet op grond van hun politieke opvattingen maar van hun sociale plaats in de maatschappij en hun rol in het produktieproces. Zoo ontstond de idee van een „eenheidsorganisatie” der arbeidersklasse, waarin de geestelijke strijd van het verslaan der meerderheidssocialistische ideologie door het kommunisme machteloos moet vervloeien. Zoo ..... werd de oppositie logisch gedwongen, de politieke strijd op te geven en de economische strijd ter verovering van de proletarische diktatuur voorop te stellen ..... de politieke revolutie als afgesloten te beschouwen en de verdere proletarische strijd als een „hoofdzakelijk economische revolutie” te propageeren. Door den marxistischen bodem te verlaten nam zij meer en meer de ideologie van het syndikalisme aan ..... Wanneer de verdere gang der proletarische revolutie een kwestie van organisatie is, dan was daarmee ook gezegd, dat er in dit tijdperk van voornamelijk economische revolutie geen plaats meer is voor een politieke partij van het proletariaat. Zoo kwam zij logisch tot de ontkenning van het bestaansrecht van de kommunistische partij en bracht het hoofdgewicht van de proletarische strijd over naar de economische organisatie, de Arbeiter-Union, die op de bedrijfsorganisatie berust, om de proletarische revolutie in de bedrijven door te zetten. Zoo werd de beslissende strijd verlegd naar de afzonderlijke gevechten van de arbeiders in de afzonderlijke bedrijven met hun patroons, wat natuurlijk een volkomen versplintering van de arbeidersklasse als revolutionaire kracht beteekent en een volkomen opgeven van het hoofddoel, de verovering van de politieke macht.”

Uit deze citaten is duidelijk te zien, in hoeverre hier twee standpunten en beschouwingswijzen langs elkaar heenpraten, omdat zij op

geheel verschillende grondslag staan, de overgeleverde van revolutionaire partijstrijd en de nieuw opgekomenen van proletarische klasseorganisatie. Ze hadden bijeen kunnen blijven, aan de ontwikkeling de vereffening overlatend, maar nu zij uiteengerukt zijn, wordt de scheidende tegenstelling in steeds scherper onverzoenlijker tegenstrijdigheid uitgewerkt. De leden van een aantal afdeelingen erkennen de splitsing en de geldigheid van de konferentie niet en eischen de bijeenroeping van een nieuwe konferentie; maar dat zal wel op een bijeenkomst van de geheele oppositie en haar konstitueering als partij, uitloopen, die zich dan *de* kommunistische partij noemt. Heeft deze dan ook het meerendeel der leden, de Centrale heeft de grootste geldmiddelen, en door dadelijk de subsidies uit de partijkas aan de oppositiebladen in te houden, heeft zij deze in groote financieele moeilijkheden gebracht.

De beteekenis van deze interne strijd in het geheel van de groote maatschappelijk-politieke crisis van Duitschland hopen wij in een volgend artikel te behandelen.
